

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

בס"ד, ט' תמוז התשפ"ו

חולין נ"ה – עד ועד בכלל לחומרא, ניטלו טחול וכליות, ריאה שהצטמקה ובהמה גלודה

שאלות:

1. בנימין נוהג להחמיר בדיני כתמים, האם הוא נוהג כשורה?

עד ועד בכלל

- הגמרא מסיימת את סדרת הקושיות של **רבא** על הפסיקה של **רב נחמן** ש"עד – ולא עד בכלל" (גבול המדידה לא נכלל בשיעור המותר). והגמרא מקשה מברייתא מפורשת שמלמדת ששיעורי כלי החרס שנשברו (לוג, סאה וסאתים) כוללים את הגבול עצמו ("עד – ועד בכלל")?
- הגמרא מתרצת שתמיד מחמירים, לכן במקום שבו הגבול משמש כחומרא (כדי לטמא את כלי החרס) פוסקים עד בכלל, אבל במקום שבו הגבול משמש להקל (כמו הכשרת גרגרת שחסרה בדיוק כאיסר) – פוסקים "עד ולא עד בכלל" ובאיסר נטרף. וכמו שאמר **רבי אבהו** בשם **רבי יוחנן**: שכל שיעורי חכמים – להחמיר, חוץ משיעור כגריס של כתמי נדה – שבו מקילים ותולים את דם הכתם במאכולת (כינה) עד שיעור גריס ומשהו בגלל שכל דין כתמים הוא מדרבנן. והגמרא מדייקת את ההסבר הזה גם מלשון הברייתא.

2. הפרה של ינון תרמה כליה לפרה של אפרים, האם היא טריפה?

ניטלו הטחול או הכליות או הלחי או הרחם

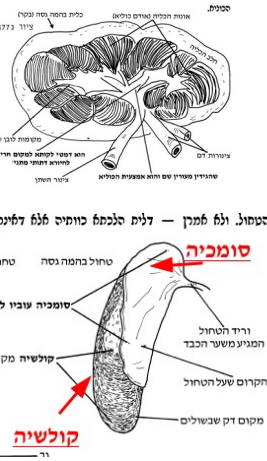
- המשנה אמרה שאם ניטל הטחול – הבהמה כשרה, **רב עזירא** אמר בשם **רבא**: שהבהמה כשרה רק אם הטחול ניטל לחלוטין. אבל אם הטחול רק ניקב – הבהמה טרפה, מפני שהפצע עלול לפתח חולי בגוף.
- **רבי יוסי בר אבין** (או **רבי יוסי בר זבידא**) מקשה מברייתא שאומרת שמי שחותך חתיכת טחול מבהמה חיה – החתיכה אסורה באכילה, כי היא אבר מן החי, משתמע שהבהמה עצמה מותרת בשחיטה. מוכח שחיתוך או נקב בטחול לא מטריפים!, הגמרא מביאה שני תירוצים:
 - תירוץ ראשון: הבהמה אכן טרפה מחמת המכה, והברייתא שאמרה שהחתיכה אסורה זה להבדיל מדין העובר שאם חתכו איבר מהעובר, זה מותר אפילו באכילה בשחיטת אמו. (כמו שהגמרא לומדת מהפסוקים בהמשך המסכת)
 - תירוץ שני: יש להבדיל בין נקב שהוא טרפה כי הוא מזיק יותר לגוף ומוסיף חולי, מחיתוך של חלק שלם מהטחול שהוא כשר.
- המשנה גם אמרה שאם ניטלו הכליות – הבהמה כשרה. **רכיש בר פפא** אמר בשם **רב**: שאם הכליה לקתה (חלתה ופיתחה מוגלה) אפילו כליה אחת – הבהמה טרפה.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א בארץ ישראל אמר שהלקות פוסלת רק אם הגיעה אל "מקום החריץ" שזה באמצע הכליה שבו מעורים כלי הדם והעצבים של הכליה במקום שהחלב הלבן חודר לכליה.

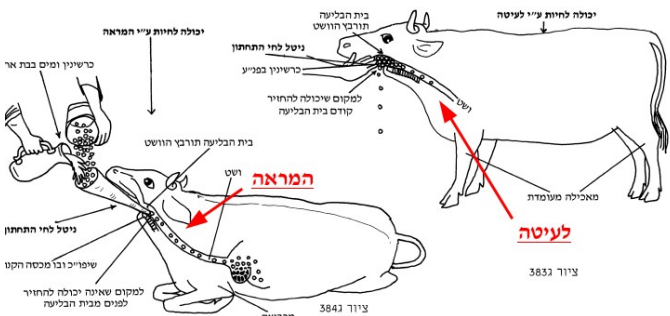
להלכה: רבי נחוניא אמר שהוא שאל את כל פוסקי הטרפות בארץ ישראל, ואמרו לו שהלכה כרכיש בר פפא בכליות, ואין הלכה כרב עזירא בטחול כלומר, נקב בטחול כשר. אבל רק בחלקו הדק והתחתון ("קולשיה"), אבל בחלקו העבה והעליון ("סומכיה") – נקב מפולש הוא טרפה, אלא אם כן הנקב לא מפולש ונשאר עובי של דינר זהב שלם שלא ניקב.

בארץ ישראל ניסו לקבוע כלל: "שכל הפוסל בריאה – כשר בכוליא ובטח מה שכשר בריאה שהוא כשר בכליה". אבל רבי תנחומא מקשה שהרי מוגלה כשרה בריאה (בצמחים) אבל פוסלת בכליה. רב אשי אמר שוב: ש"אין אומרים בטרפות זו דומה לזו", מפני שכל איבר רגיש לפגיעות אחרות.

ומים שבתוך הכליה כשרים רק אם הם צלולים לחלוטין וללא ריח רע, אבל מים עכורים או מסריחים – טרפה.
וכליה שהצטמקה בגלל מחלה: בבהמה דקה – אם הכליה הצטמקה לגודל של פול ומטה – טרפה. בבהמה גסה – לגודל של ענבה בינונית ומטה – טרפה.

המשנה אמרה שאם ניטל הלחי התחתון – הבהמה כשרה. רבי זירא מסייג: שהבהמה כשרה רק אם היא מסוגלת להמשיך לחיות על ידי הזנה ידנית או דחיפת מזון לגרונה או מעבר לגרון ("לעיטה והמראה" לפי הדעות השונות במסכת שבת), אבל אם היא לא יכולה לבלוע בכלל – היא תמות מרעב והיא טרפה.

המשנה אמרה שאם ניטל הרחם הבהמה כשרה. והתנא בבב"תא אומר שהרחם שנקרא במשנה "האם" הוא נקרא גם "טרפחת" וגם "שלפוחית".

3. קלמן הפחיד את הגדי הקטן, יכול להיות שהוא גרם נזק, והגדי טריפה?

ריאה שהצטמקה מחמת פחד (חרותה בידי שמים)

המשנה אמרה שריאה שהצטמקה והתקשתה בידי שמים ("חרותה בידי שמים") – כשרה. הברייתא מגדירה: "חרותה" כריאה שהתכווצה ויבשה.

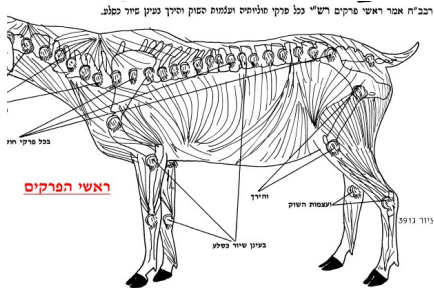
אם הצטמקה בידי שמים (נבעתה מרעמים וברקים) – כשרה, מפני שהיא עתידה להתרפא ולחזור למצבה המקורי.

אם הצטמקה בידי אדם שאדם הפחיד אותה – טרפה, מזה היא לא מבריאה. רבי שמעון בן אלעזר אומר: ש"אף בידי כל הבריות" – משאגת אריה או חיה אחרת – הרי היא פוסלת כמו פחד בידי אדם, וטרפה. הגמרא בררה שדברי רבי שמעון בן אלעזר הם לחומרא, ואין כוונתם שבידי כל הבריות הבהמה כשרה כמו בידי שמים.

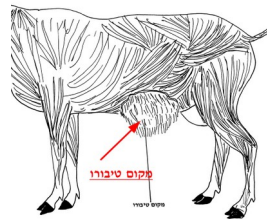
- האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
 - **רבה בר בר חנה** מצא במדבר אילים שריאתם הצטמקה, והוא שאל בבית המדרש איך בודקים את מקור הפחד. וחכמים נתנו לו עצה:
 - בקיץ: מביאים כלים מחרס לבן ("משיכלי חירוי" – שמצננים מהר), ממלאים אותם במים קרים, ומניחים בתוכם את הריאות למשך 24 שעות. אם הריאות חוזרות למצבן המקורי – מוכח שהצטמקו בידי שמים וכשרה; ואם לא – טרפה.
 - בחורף: מביאים כלים כהים מנחושת ("משיכלי שיחומי" – ששומרים על חום), ממלאים אותם במים פושרים, ומניחים בתוכם את הריאות למשך 24 שעות. אם חזרו לבריאותן – כשרה; ואם לא – טרפה.
4. אליעזר הקריב קרבן שלמים וחשב לאכול את העור של ראש העגל חוץ לזמנו, הוא חייב כרת?

בהמה שהופשט עורה (הגלודה)

- המשנה אמרה שבבהמה שהופשט עורה לחלוטין ("הגלודה"): רבי מאיר מכשיר, וחכמים מטריפים, מפני שהיא לא יכולה לחיות ללא עור. הגמרא מביאה עדויות של תנאים שפסקו שהגלודה פסולה, ורבי שמעון בן אלעזר מעיד שגם רבי מאיר חזר בו והסכים עם חכמים.
- הגמרא מביאה ברייתא עם דברי רבי שמעון בן אלעזר, ומפרשת אותם בהתאמה שרבי מאיר חזר בו. בנוסף הברייתא מביאה עדות לפני רבי עקיבא בשם רבי טרפון שאם נשאר על גוף הבהמה שיור של עור בגודל של מטבע סלע – הבהמה כשרה, מפני שממקום זה העור יכול להשתקם ולצמוח מחדש. ונחלקו בזה האמוראים:

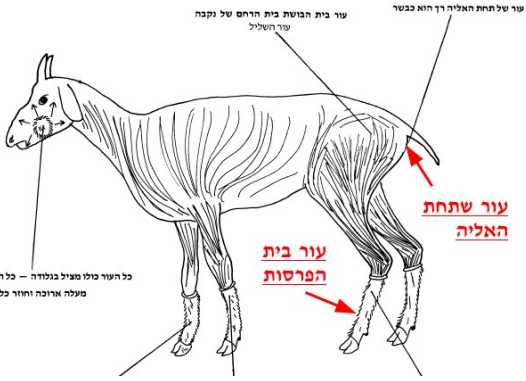

- רב יהודה אמר בשם שמואל: שצריך להישאר פס עור ברוחב של סלע לכל אורך השדרה כולה.
- רבה בר בר חנה אמר: שצריך להישאר עור בגודל סלע בראשי הפרקים (בפרקי החוליות ועצמות השוק והירך).
- רבי אלעזר בן אנטיגנוס (בשם רבי אלעזר ברבי ינאי) אמר: במקום הטבור (במרכז הבטן, מקום חיבור חבל הטבור).

- רב אמר שכל מקום בעור שנשאר בו כסלע מציל, חוץ מעור בית הפרסות, מהשוק התחתונה ולמטה מפני שהוא רך.
- רבי ינאי ברבי ישמעאל שאל לגבי מצבים הפוכים (שבהם רק המקומות האלו נקלפו ושאר העור קיים) והשאלות נשארו ללא פתרון ב"תיקו".
- רבי יוחנן חולק על רב וסובר שגם עור בית הפרסות הוא מציל את הבהמה הגלודה.
- רבי אסי הקשה על רבי יוחנן מהמשנה שאומרת שעור בית הפרסות דינו כבשר לעניין טומאת נבלות (מכיוון שהוא רך ולא מוגדר כעור קשה).
- רבי יוחנן השיב לו: אל תקניטני! המשנה הזו היא דעת יחיד של רבי שמעון, אבל דעת חכמים (כך ההלכה) שעור בית הפרסות מוגדר כעור גמור ולכן הוא מציל בגלודה.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

הגמרא מביאה את הברייתא שמראה שדעת **רבי שמעון** (וכן **רבי יעקב**) שעור בית הפרסות ועור הראש של עגל רך ועור בית הבושת נחשבים כבשר רך לעניין מחשבת פיגול בקודשים ודיני טומאה, אבל **חכמים** חולקים עליהם וסוברים שאלה הם עורות גמורים. וגם **חכמים** מסכימים לגבי העור שתחת האליה שהוא נחשב כבשר ולא עור.